

Досвід архівного зберігання електронних документів та електронних інформаційних ресурсів у Вільній федеральній землі Баварія.

Німеччина є за своїм устроєм федеративною державою і архівна справа повною мірою відображає федеративний принцип державного функціонування. Це стосується як територіальної компетенції, так і змістової сторони архівів. Вони цілком орієнтовані на адміністративні та історичні особливості земель. Попри значні відмінності, особливо в галузі культури, і на достатньо широку самостійність земель, між архівами і стосовно Федерального архіву як національного існує високий ступінь колегіальності. Державні архіви не пов'язані між собою відносинами підпорядкування і, існуючи в рамках земельних законів, не становлять один одному конкуренції, а, навпаки, доповнюють один одного. У найбільших землях Німеччини, таких як Баварія, Баден-Вюртемберг, Райнланд-Пфальц та Саксонія, створені земельні архівні дирекції, яким підпорядковані головні державні архіви, а також по 2–7 державних архіви, що розташовані за принципом регіональної належності. Зокрема, земельній дирекції Баварії підпорядковуються дев'ять територіальних – Центральний державний архів Баварії, державні архіви м. Амберг, Аугсбурга, Бамберга, Кобурга, Ландсхута, Мюнхена, Нюрнберга та Вюрцбурга. Всього до складу федеральної землі Баварія входить 71 район та 25 міст земельного підпорядкування.

Крім державних у Баварії діють церковні, комунальні, архіви преси, архіви підприємств і великих компаній, династичні та партійні архіви.

Земельна дирекція Баварії підпорядкована Міністерству науки та мистецтва Баварії. Усі міністерства та вищі судові органи землі Баварія здають свої документи у Центральний державний архів Баварії.

Основним законом, що регулює діяльність архівів у Баварії, є закон Баварії про архіви (Bayerisches Archivgesetz (BayArchivG) vom 22. Dezember 1989 (BayRS 2241-1-WFK, GVBl S. 710), geändert durch Gesetz vom 16. Dezember 1999 (GVBl S. 521).

Усі органи державної влади Баварії самостійно визначають терміни зберігання документів, погоджуючи номенклатури справ з архівом, але термін зберігання в установі не повинен перевищувати 30 років (зазвичай він становить 10 років). Протягом шести місяців після того, як установа пропонує для передачі свої документи, державний архів повинен прийняти рішення щодо приймання (або відмови у прийманні) документів. Ці правила поширюються й на електронні документи.

Державні архіви Німеччини мають широкі комунікаційні можливості для обговорення й погодження загальних професійних питань, зокрема в рамках «Конференції архівних референтів або керівників архівних управлінь

федерації та земель», на яку двічі на рік збираються 16 представників земель та президент Федерального архіву. Рішення та рекомендації Конференції втілюються в життя в межах компетенції і можливостей референтів, у т. ч. шляхом створення спеціальних комісій для вирішення окремих професійних питань.

У Баварії значна увага приділяється підготовці фахівців-архівістів. Баварська архівна школа в Мюнхені готує спеціалістів-архівістів управлінської служби для державних, церковних та комунальних архівів. Велика увага в навчальних програмах школи приділяється вивченню роботи з електронними документами та електронними інформаційними ресурсами. Ці програми діють вже вісім років. Слухачі школи проходять трирічну практику та стажування, у т. ч. в установах та організаціях з метою вивчення різних систем електронного документообігу. Школа готує фахівців-архівістів так званого другого рівня. Для першого рівня (архівіст-науковець) необхідно мати вищу історичну освіту та пройти дворічну практику в державному архіві. Конкурс на посаду архівіста першої категорії становить вісім осіб на місце. Баварська архівна школа у Мюнхені тісно пов'язана з архівною школою м. Марбург (земля Гессен), ними спільно розробляються навчальні плани, положення про організацію навчального процесу, вирішуються питання сумісності програм з положеннями земель про освіту та забезпечення рівноцінності навчального процесу по всій країні.

Генеральна дирекція тісно співпрацює з генеральними дирекціями архівів сусідніх земель – Баден-Вюртемберг та Гессен. Особливо плідна співпраця спостерігається в галузі зберігання електронних документів. Наприклад, під час проведення з 2005 р. проекту «Розробка концепції електронного земельного архіву» земельний архів Баден-Вюртемберга дослідив умови, необхідні для успішного довготермінового зберігання електронних документів, розробив необхідне технічне ноу-хау. Земельний архів та розроблені для нього технології виконують роль пілотного проекту для усієї країни. У травні 2010 р. був створений електронний архів землі Баден-Вюртемберг, завданням якого є забезпечити довготермінове зберігання та доступність електронних документів земельного уряду, створити можливість пошуку традиційних та електронних документів в одній системі. Для початку розроблено технологію ведення електронного архіву земельного кадастру. У подальшому всі земельні органи влади отримають можливість зберігання електронних документів постійного та тривалого термінів зберігання. Послуги зберігання для муніципальних органів будуть платними. Як пілотне програмне забезпечення буде використовуватися розроблене земельним архівом ПЗ «Digitales Magazin – DIMAG», оскільки на ринку

відсутні подібні системи. Основою системи є сервер LAMP веб-архітектури (Linux, Apache, MySQL та PHP). Метадані засновані на моделі PREMIS і стандарті ISAD (G). DIMAG має гнучке управління правами, він реєструє основні дії в протокол XML.

Генеральна дирекція архівів Баварії активно використовує досвід Баден-Вюртемберга при створенні Центрального електронного архіву Генеральної дирекції Державного архіву Баварії та Центрального державного архіву Баварії. Нині архів перебуває в процесі розбудови, у ньому працює лише три особи і побудовано невеликий архівний модуль, але архів вже приймає на державне зберігання електронні документи та електронні інформаційні ресурси центральних органів влади Баварії. Більшу частину документів, що надходять на державне зберігання, становлять електронні інформаційні ресурси – бази даних. Зокрема, головним інформаційним ресурсом, приймання якого здійснює архів, є Поземельна книга Баварії, відкритий інформаційний ресурс, що поповнюється, тому архів приймає на зберігання періодичні копії Поземельної книги (*Zeitschnitte* – «часовий зріз»). Рішення щодо форми приймання на зберігання бази даних, періодичного копіювання частини ресурсу або приймання в цілому вигляді приймається в кожному випадку окремо. Електронні документи та електронні інформаційні ресурси при прийманні на зберігання до архіву не завіряються електронним цифровим підписом.

Баварські архівісти велику увагу приділяють зберіганню саме інформаційних ресурсів (баз даних, реєстрів, кадастрів), вважаючи їх такими, що мають велику інформаційну цінність.

У зв'язку з тим, що згідно з законодавством Баварії електронний цифровий підпис не є обов'язковим реквізитом електронного документа, більшість електронних документів узагалі не засвідчуються електронним цифровим підписом, і закон не обмежує архіви у видах електронних документів для приймання на державне зберігання. Тому в методичних розробках найчастіше використовується термін «інформаційний об'єкт». Враховуючи те, що електронний цифровий підпис є гарантією автентичності та цілісності документа, приймання на державне зберігання не засвідчених електронним цифровим підписом документів демонструє високий двосторонній ступінь довіри між архівами та фондоутворювачами щодо інформації, яка передається та приймається на зберігання.

Директор Генеральної дирекції архівів д-р Маргіт Ксолл-Маркон говорить про проблеми, що постають перед баварськими архівістами. Незважаючи на те що в органах виконавчої та судової влади Баварії стрімкими темпами впроваджуються системи електронного документообігу

(СЕД), вони не завжди відповідають вимогам архівістів (в основному це стосується старих систем), не завжди сумісні між собою. Це ускладнює організацію міжсистемного документообігу, а також роботу державних архівів щодо комплектування електронними документами. Формати даних, у яких створюються і функціонують електронні документи, не завжди відповідають форматам даних архівного зберігання. Також існує дефіцит спеціалістів у сфері ІТ-технологій.

Усі дев'ять архівів, що підпорядковані Генеральній дирекції, здійснюють приймання, зберігання та надають доступ користувачам до електронних документів. У зв'язку із швидким переходом державних органів на електронний документообіг, приймання на державне зберігання електронних документів та електронних інформаційних ресурсів й надання доступу користувачам стає дедалі актуальнішим. Головна мета, яку ставлять перед собою баварські архіви, – це надання громадянам якнайширшого доступу до документів державних та комунальних органів влади, безперервності, прозорості, підзвітності та транспарентності їх діяльності.

Баварські архіви тісно співпрацюють із замовниками (міністерства, відомства) та виробниками СЕД, причому вже на етапі розробки технічного завдання, надаючи консультації щодо архітектури СЕД, архівного модуля, вибору форматів та ін. При цьому баварські архівісти зазначають, що ініціатива звернення як замовників, так і виробників до архівістів належить першим, оскільки, з одного боку, замовники зацікавлені у впровадженні системи, у якій будуть створюватися електронні документи, що відповідатимуть вимогам державного архівного зберігання, а з іншого, – виробники зацікавлені в створенні конкурентоспроможного продукту.

Електронні документи передаються в архів на жорсткому диску, попри те, що в Баварії існує розгалужена система оптоволоконного зв'язку. Державні архіви активно співпрацюють з установами-фондоутворювачами на етапі приймання електронних документів: проводиться експертиза цінності, аналізуються формати електронних документів та метаданих. У випадку, коли формат не відповідає архівному, проводиться конвертація в архівний формат. Формат метаданих – XML або CSV, формат документа – PDF/A.

За словами Маргіт Ксолл-Маркон, сьогодні електронні документи та електронні інформаційні ресурси приймаються на архівне зберігання без електронного цифрового підпису, однак у подальшому з розвитком інформаційних технологій не виключена можливість і доцільність приймання документів з електронним цифровим підписом. Планується створення віддаленого страхового фонду електронного архіву в м. Кобленц. Баварські архівісти не планують дублювати електронні документи тривалого та

постійного термінів зберігання на папері, оскільки, на думку доктора Маргіт Ксолл-Маркон, це нівелює доцільність електронного документообігу. Також вона зазначила, що баварські архівісти вважають актуальним збереження інформації веб-сайтів, зокрема центральних органів виконавчої влади Баварії, і мають намір вирішити дане питання після узгодження технічних умов *(Ус О. Досвід архівного зберігання електронних документів та електронних інформаційних ресурсів у Вільній федеральній землі Баварія (ФРН) // Архіви України. – 2011. – № 5 (вересень-жовтень). – С. 197–201).*